Ümer İpçi

AÇLIQ HATİRELERİNDEN
(ikâye)

1922 senesiniñ mart ayı edi. Biz: men, diger bir oca daa, soñra köy qartlarından Seyid-Amet aka hamsi balığı almaq içün yalığa tüşemiz.

Köy içinden keçkende bizge açlar rastkeleler. Onlarnıñ yüzleri, közleri şişken, sararğan, ağarğan... Üst-başları uryan-puryan. Sandıraqlap, ayaqlarını qıyış basıp, duvarlarğa dayanıp zorle yüreler...

Açlarnıñ ellerinde topraq çanaqlar bar. Onlar "açlarğa yardım qazanı"na aş almağa keteler. Biz de toq degilmiz, lâkin yüzlerimiz şişmegen. Belki, beş-on künlerden biz de onlar kibi olurmız...Tek şimdi şişmemek içün oğraşamız, hamsi almaq içün yalığa tüşemiz.

Poçta yolğa keldik. Onda da açlar toplanğanlar. Onlar qave ögünde ölgen bir atnı paylaşalar. Onlarnıñ üst-başları, bet-közleri leşniñ qanına boyanğan... Onlar bu leşni pay eteler. Bir taraftan da toqtamay kesek-kesek etlerni çaynamay kesek-kesek yutalar. Kenarda turğan bir qaç köpek nevbet bekley, insanlar leş başından çekilse, onlar yanaşacaqlar. Biz yolumızğa ketemiz...

Poçta yoldan ayırılıp, bağ yoluna keçemiz. Bağ içine kirgenimiz kibi, Seyid-Amet aka bir şey körip toqtaldı. Bizge de kösterdi. Bağnıñ divarı altında birisi yata. Barıp baqtıq. Bir ölü!..

Seyid-Amet aka onı tanıdı:

– Yuqarı köylerden iş araştırıp kelgen edi. Zavallı bulamadı zar... Alla ramet eylesin – dedi.

Bağ boylap aşağı sarqmağa başladıq. Yol eniş olsa da, tizlerimiz qaltıray. Tez yürip olamaymız. Çünki bizler de aç, taqatsızmız...Tek yüz ve közümiz şişmegen.

Balıq alacaq yerimizge keldik. İçleri kümüş tüslü hamsi ile tolu qayıqlarğa yanaştıq. Bunlar Balıqlava rumlarnıñ qayıqları. Onlar balıqnı mında kelip Ayuv Dağ tübünden tutalar da, bizge satalar. Biz de bar-yoqumıznı berip onlardan hamsi ala ve açlıqtan, aç ölümniñ pancasından qurtulmağa çalışamız.

Biz onlarğa biraz soğan, biraz da tütün ketirdik. Seyid-Amet aka bir nusfiye altın ketirgen. Deñiştik... Sepetlerimizni, torbalarımıznı hamsige toldırdıq. Yüklendik! Endi köyge qaytamız.

Biz bayır aşağı tüşkende yorula, boldura edik. Lâkin bayır yuqarı nasıl çıqarmız?..

Seyid-Amet aka bizge yürek bere:

– Davranıñ, ocalar! Rabbi-Taalâ bizge quvet berir! – dey.

Lâkin yol ağır. Rabbi de bizge quvet bermey... Ayaqlarımız kesile. Beş-on adımda bir toqtap nefes ala, biraz raatlanamız.

Yarı yolğa kelgende, artıq dayanamadıq, yüklerimizni taşlap, yerge uzandıq. Balıqlar bizim iştaamıznı açа, açıqtıralar. Seyid-Amet aka özüni tutamadı:

– Aydıñız, ocalar, ateş yaqayıq da hamsi pişireyik – dedi.

Biz razı oldıq. Çalı-çurpu toplap ateş yaqtıq. Bağ horasından üzgen tellerge hamsilerni tize de pişirip aşaymız, şay da lezzetli...

Hamsi kebabından soñ Seyid-Amet aka eli ile ufatqan yapraq tütünni kitap kâğıtına sarıp sigar yaşadı. Em onı savura, em de ayta:

– Şükürler olsun Rabbime... deñiz yaratqan. Deñizde de balıq yaratqan.

Arqadaşım oca sözge qoşula:

– Balıqlarnı tutmaq içün Balıqlava rumlarını yaratqan – dey.

Seyid-Amet aka onıñ közlerine baqa. Arqadaşımnı añlay. Tek indemey, terenden-terenden bir ah çeke... Biz kene yüklenip bayırğa tırmaşamız. Endi biraz aruvca ketemiz, amma kene sıq-sıq toqtalamız.

Bağğa yettik. Poçta yoluna yaqınlaştıq. Men duvar astındaki ölüni közlerimle araştırdım. O kene anda, evelki yerinde, burulıp yata edi.

Poçta yoluna çıqtıq. Duvar tübüne oturdıq. Pek yorulğanmız. Laqırdı bile etalmaymız. Seyid-Amet aka kene sigar sarıp tütetti, soñ duvar astına baqtı da:

– Rametli, böyle bir sepet balıq tapqan olsañ, belki, sen ölmez, bizler kibi sigar savurırdıñ – dep öz-özüne mırıldandı, ölünen şaqalaştı...

Biz qave ögünden keçkende, andaki açlar artıq dağılğan ediler. At leşiniñ yanında beş-on köpek peyda olğan. Onlar at süyeklerini kemireler. Leşte et qalmağan. Onı açlar aşağan ve taşığanlar...

Aqşamdan soñ Seyid-Amet aka maña oturmağa keldi. Men oña eyi sigar kâğıtnı berdim, o sevindi.

– Oca, bilesiñmi ne?

– Ne?

– Arqadaşıñ ocanıñ aytqan sözü meni tüşündirdi. Bütün kün şunı tüşünip yürdim. Men arqadaşıñnıñ aytqanlarını unutqan edim, soradım. Seyid-Amet aka biraz maña alıştı da:

– Oca söyledi: Balıqlarnı tutmaq içün Tañrı rumlarnı yaratqan – dedi. Ya biz niçün tutmaymız, ne... deñiz ayağımıznıñ altında, dağ ise üstümizde... Qayıq içün kerek ağaç, tahtanı istedigiñ qadar bulmaq mümkün. Bütün bu zenginlikler baş ucumızda turğanda, biz açlıqtan ölemiz. Eger Balıqlava rumları yüzlernen vörst uzaqtan kelip bizge balıq tutıp bermeseler, epimiz şay ölip, mahv olıp ketecekmiz...

Men artıq dayanamadım:

– Ya niçün yapmaysıñız? – dedim.

– Ana, men de şunı aytam. Niçün yapmaymız, niçün hamsini özümiz tutmaymız – deyim. Yoqsa bizim rumlardan eksik yerimiz barmı!

Seyid-Amet aka çoq söyledi, atta arqadaş bulsa, bugünden qayıq yasamağa başlaycağını aytıp taşladı.

O evine qaytmaqçün turdı. Men de onı ozğarıp çıqtım. Savlıqlaşqanda, bugün qave ögündeki at leşini aşağanlarnıñ cümlesi qursaqları şişip ölgenini söyledi.

– Hamsi aşağan bolsalar, ölmez ediler – dedi de tekrar-tekrar arqadaş tapsa, qayıq yasap deñizge tüşecegini, balıqçılıq yapacağını ilâve etti.

Biz yazğa qadar er gece tañda turır ve Ayuv Dağ tübünde Balıqlava rumlarınıñ qayıqları olıp olmağanını közler edik. Onlarnıñ qayıqlarını körsek, sepet ve torbalarımıznı alır da hamsi almaq içün yalığa tüşerdik.

Aradan beş yıl keçti. Men, at leşi asap ölgen açlarnı, yalıdan Balıqlava rumlarınıñ tutqan hamsilerini arqamızğa yüklenip köyge çıqarğanımıznı, Seyid-Amet akanıñ vaatlarını unutmadım.

Şimdi şeerde Seyid-Amet akanıñ köydeşlerini körsem, onlardan qayıq yasalıp-yasalmağanını sorayım. Onlar Seyid-Amet akanıñ alâ özüne arqadaş bulamağanını aytalar. Aqılıma kele: “Yoqsa Seyid-Amet akalar ekinci bir açlıq bekley ekenlermi?” – deyim...

1927 s. aprel